

Očima studentů

NÁRODNÍ DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ STUDENTŮ

Celostátní projekt – Národní dotazníkové šetření studentů (dále Na6) – se s téměř 15 000 vybranými papírovými dotazníky stal největší aktivitou, která byla dosud v oblasti studentského hodnocení kvality v České republice vykonána.

Projekt Na6 realizoval pracovní tým Akademického centra studentských aktivit (dále ACSA), hmotnou podporu poskytlo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), s jejichž zástupci byl průběh šetření pravidelně konzultován. Sběr dotazníků na českých vysokých školách proběhl v akademickém roce 2006/2007; spolu s přípravou a zpracováním výsledků a závěrečných zpráv však projekt trval téměř dva roky.

Šetření, které se stalo dosud největší dotazníkovou akcí v oblasti hodnocení kvality výuky, zkoumalo pomocí obsáhlého dotazníku *subjektivní názor studentů* na důležité oblasti jejich života na vysoké škole, např. jejich spokojenost s výukou cizích jazyků, odborností studia, úrovní služeb a cen kolejí a menz, knihoven, jejich povědomí o činnosti studentských reprezentantů (senátorů) na VŠ a mnoho jiného.

Sběr proběhl dvěma způsoby: *papírovou (osobní) formou*, přímo na předem vylosovaných přednáškách a *elektronicky* pomocí webových stránek www.na6.cz. Do sběru se zapojilo 30 českých vysokých škol, bylo na nich získáno 14 212 dotazníků, webový dotazník vyplnilo 2 390 respondentů. Na většině vysokých škol mělo ACSA spolupracovníka – tazatele, který zde sběr provedl.

Cílem dlouhodobého projektu Na6 bylo získat srovnatelná data v základních oblastech ovlivňujících podmínky studia na českých vysokých školách (VŠ) veřejných, státních i na vybraných soukromých, a zahájit tak dlouhodobý proces sledování vývoje

a změn v těchto odvětvích. Naším cílem nebylo srovnávat jednotlivé vysoké školy či fakulty, a ani to nebylo v možnostech šetření. Úkol, který jsme si na počátku stanovili, spočíval v systematizaci hodnocení studentů jednotlivých vysokých škol. Rektorům a rektorkám těchto univerzit jsme poskytli detailní informace o výsledcích šetření na jejich škole, aby je mohli dále využít (např. pro zaměření dalších průzkumů na dané vysoké škole).

Dotazník, který jsme studentům předložili, byl sestaven ve spolupráci s odborníky (sociologem, zástupci MŠMT, CSVŠ), otestovali jej zástupci nejrůznějších skupin posluchačů vysokých škol (z veřejných/soukromých VŠ, nižší/vyšší ročníky, reprezentanti Studentské komory Rady vysokých škol). Respondenti odpovídali na 32 otázek, které byly seřazeny do pěti oblastí:

1. kvalita studia,
2. poradenství a atmosféra,
3. prostředí a služby,
4. studentské organizace
5. a finanční podmínky studia.

Studenti mohli u každé otázky volit šest typů odpovědí na škále od „zcela souhlasím“ po „zcela nesouhlasím“, nebo vybrat možnost „neznám odpověď“.

Sběr na fakultách probíhal tak, aby byl náhodným výběrem vždy zajištěn dostatečný počet studujících reprezentujících fakultu. Respondenty se stali všichni studenti a studentky nacházející se v době sběru dat na přednášce. Fakulty byly podle počtu studentů v prezenčním studiu rozděleny na tři typy:

malé (do 500 posluchačů),
střední (501 – 3 000),
velké (nad 3 001).

Potřebný počet vybraných dotazníků byl stanoven sociologem, a to opět podle velikosti fakulty – malá fakulta: 50 – 70, střední: 100 – 120, velká: nad 150 respondentů. Tím se zajistilo, aby byl získaný vzorek reprezentativní na celou populaci studentů a studentek v ČR.

Do projektu jsme na počátku plánovali zapojit všechny veřejné, státní a pět vylosovaných soukromých VŠ, které měly dostatečný počet studentů v jiném než prvním ročníku. Poté, co jedna státní VŠ šetření odmítla, se nakonec do sběru zapojilo 30 vysokých škol (129 pracovišť/fakult). Rektoři škol byli na začátku roku 2006 o šetření informováni prostřednictvím zástupců MŠMT, samotný sběr na jejich školách probíhal na konci zimního a na začátku letního semestru 2006/2007.

Při zpracování dotazníků jsme vždy počkali, až nám byly doručeny dotazníky z celé VŠ (tj. ze všech jejích fakult), poté jsme každý dotazník oskenovali, očíslovali přesně podle pořadí skenování, zaarchivovali a poté jsme ručně zadali určitá data z dotazníku (věk, pohlaví, rok studia, studenty jmenovaná pozitiva/negativa) do speciálního počítačového programu. Z tohoto programu byla vygenerována matice o 14 212 řádcích a 47 sloupcích, její údaje byly předány socio-

logovi ke zpracování. Sociolog projektu, *PhDr. Tomáš Katrňák, Ph.D.*, data několikrát zkontroloval, vyčistil a analyzoval pomocí deskriptivních a pokročilých statistických metod a technik. Výsledky byly získány za celý soubor (tj. za všechny zapojené VŠ), za celou VŠ a za její jednotlivé fakulty. Všechny otázky v dotazníku byly zpracovány podle nejrůznějších kritérií: pohlaví respondenta, věk, rok studia, region, obor a velikost fakulty, typ VŠ, možnost, zda na VŠ mohou/nemohou hodnotit kvalitu výuky. Z těchto výsledků sociolog připravil závěrečnou zprávu pro zadavatele projektu (MŠMT) a pro rektory VŠ, ta byla několikrát oponována druhým sociologem a precizována podle našich požadavků.

Rektorům jsme zprávu popisující průběh projektu zaslali na konci října 2007. Všichni rektori obdrželi *obecnou část* zprávy, pro všechny *stejnou*, která shrnovala papírové i elektronické výsledky projektu za celou ČR, návod, jak data v rozsáhlých tabulkách číst, vzor dotazníku a fotografie projektu. Každý rektor navíc obdržel *zprávu určenou přímo pro něj*, která podrobně popisovala výsledky „jeho“ VŠ a rovněž námi nijak neupravená slovní hodnocení studentů (pozitiva/negativa) školy a otázky, na které jeho studenti nejčastěji neodpovídali. Rektorům jsme *neposlali informace o státní VŠ* (do projektu byla zapojena pouze jedna, ostatní by tedy

Příprava dotazníků

O ČIMA STUDENTŮ

zjistili její přesné výsledky) a *výsledky jednotlivých regionů* (z podobného důvodu; v některém kraji se nachází pouze jedna univerzita, proto by výsledky regionu mohly být snadno – a správně – zaměněny za výsledky dané VŠ). Naproti tomu MŠMT, jakožto zadavatel projektu, obdrželo všechny výše uvedené informace, tj. podrobné výsledky všech VŠ, které se do projektu zapojily.

Jak již bylo uvedeno, tazatelům se podařilo vysbírat dosud rekordních 14 212 papírových dotazníků. A jaké tedy bylo *složení respondentů*? 8 115 (tj. 57 %) z nich tvořily ženy, 6 097 muži, což v zásadě odpovídá současnému rozdělení studentů VŠ. Nejvíce (66 %) jich bylo ve věku 21–23 let, nejméně (15 %) starších 24 let. 82 % respondentů uvedlo, že na jejich škole existuje možnost hodnotit kvalitu výuky. Nejvíce dotazovaných studovalo druhým a třetím rokem (44 % a 28 %), nejméně pátým a vyšším rokem. Nejširší vzorek dotazovaných byl pochopitelně na veřejných VŠ (96 %), nejužší na státních (1,5 %). Nejvíce respondentů studuje technický (22,5 %) a ekonomický (21 %) obor, nejméně umělecký (2,8 %) a právnický (3,3 %). Většina dotazovaných (60 %) navštěvuje středně velkou fakultu (tj. s 500–3 000 studenty), nejméně (5,5 %) pak malou fakultu (tj. do 500 posluchačů). Z hlediska zastoupení regionů se nejvíce zapojili studenti z Prahy (28 %) a Jihomoravského kraje (25,5 %), nejméně z Pardubického (3 %) a Zlínského (3,3 %) kraje.

Nyní se již dostáváme k *celostátním výsledkům*. Sociolog každou otázku v dotazníku vyhodnotil zvlášť, dále z nich vytvořil pět indexů, které shrnovaly určité,

obsahem podobné, otázky a nakonec vypracoval tzv. index celkové spokojenosti, který vlastně vyjadřuje *celkový postoj studenta k jeho Alma Mater*. Celostátní výsledky za všechny zapojené VŠ ukazuje graf.

Z grafu vidíme, že respondenti jsou téměř ve všech oblastech podobně spokojeni, s výjimkou studentských organizací na VŠ. Nespokojenost se studentskými organizacemi naznačuje, že tyto organizace nefungují zcela dobře.

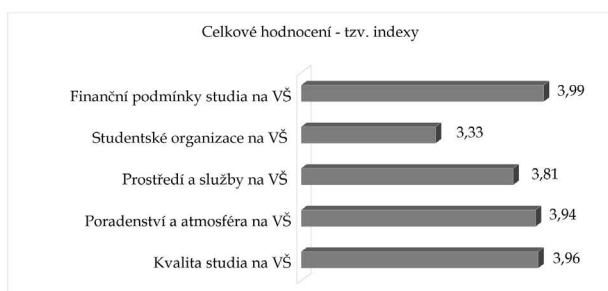
Nyní následují *zajímavé interpretace výsledků* podle jednotlivých kritérií (pohlaví, věk, obor fakulty aj.).

Z *hlediska pohlaví* hodnotí finanční podmínky lépe dívky než chlapci, naopak kvalitu studia hodnotí lépe chlapci než dívky. Rozdíly v hodnocení jsou však velmi nízké. Z *hlediska věku* již významnější rozdíly pozorujeme: Finanční podmínky studia hodnotí lépe starší věkové kategorie, kvalitu výuky naopak nejmladší věkové kategorie (s tím jde pak i ruku v ruce rok studia). Poradenství a atmosféra je také lépe hodnocena mladšími než staršími věkovými kategoriemi. Studentské organizace nejhůře fungují podle nejmladších věkových skupin – to znamená podle studujících v prvních dvou ročnících VŠ. Na *malých fakultách* je celková spokojenost studentů mírně vyšší než na středních a velkých fakultách. Z *hlediska celkového hodnocení* jsou *nejlépe hodnoceny* obory chemicko-technologické, matematicko-fyzikální a jaderná fyzika; umělecké; přírodovědecké. Naopak nejhůře jsou hodnoceny obory zemědělské a veterinární; pedagogické, tělesné výchovy a sportu; ekonomické.

A jaká jsou tedy *největší pozitiva a negativa českých vysokých škol*? Respondenti nejvíce souhlasili s následujícími výroky:

1. Jsem rád(a), že studuji právě na této škole.

Čeští vysokoškoláci jsou rádi, že mohou studovat na škole, kterou navštěvují. Muži, nejmladší věkové kategorie a studující na veřejných a státních školách nejvíce souhlasí s tímto výrokem. Tento výrok nejvíce vyjadřuje emocionální vztah studentů ke své vysoké škole. Čím déle respondenti studují, tím více si jí však „neváží“. Starší studenti a studentky se již patrně tak silně neidentifikují se studovanou VŠ, na rozdíl od mladších studujících, neboť se již orientují na trh práce.

Pozn.: Obecně platí, čím vyšší číslo, tím lepší výsledek (škála 1– 6). Dá se vlastně říci, že do hodnoty 3,5 jsou studenti nespokojeni, nad hodnotu 3,5 spokojeni.

2. Prospěchová stipendia jsou dobrým způsobem, jak odměňovat studenty.

Studující s tímto způsobem odměny souhlasí a vítají ji, a to bez výraznějšího ohledu na pohlaví, věk, rok studia a typ vysoké školy.

3. Existují možnosti se během studia zapojit do výzkumných činností.
4. Studium dostatečně rozvíjí mé odborné znalosti.
5. Studium nabízí dostatečně možnosti studia v zahraničí.

Dotazovaní studenti naopak nejvíce nesouhlasili, tzn. mezi *největší negativa českých VŠ patří*:

1. Jsem spokojen(a) s výukou cizích jazyků.

Zde najdeme velmi nízké hodnoty, a to u všech variant nezávisle proměnných. Zdá se, že výuka cizích jazyků není na vysokých školách dostatečně zabezpečena. Nejméně spokojené jsou dívky, starší studující a studenti veřejných vysokých škol.

2. Znáám studenty(ky), kteří mě zastupují ve fakulním akademickém senátu.

3. S cenou za poskytované služby na kolejích jsem spokojen(a).

Tento výrok je nejpříznivěji hodnocen na státních vysokých školách, nejhůře naopak na školách soukromých.

4. V případě problémů se studenti obracejí na studentskou organizaci.

5. Hodnocení kvality má vliv na výuku.

Hodnocení kvality výuky má podle mužů větší vliv na kvalitu výuky než podle žen. Nejmladší studující s tímto výrokiem nejvíce souhlasí a čím jsou starší, tím méně si myslí, že tento výrok je pravdivý. Tzn., čím déle jsou studenti na škole, tím více míní, že hodnotit kvalitu výuky jim pro zlepšování kvality výuky nepomůže. Patrně je to dáno tím, že mladší studenti a studentky více věří v pozitivní změny na VŠ, zatímco starší studující jsou ve srovnání s mladšími kolegy a kolegyněmi ke změnám na VŠ skeptičtější.

Další zajímavé informace

Varianta odpovědi „neznám odpověď“ v dotazníku identifikuje, na jaké otázky respondenti nemohli odpovědět, a to nejčastěji z důvodu jejich neznalosti

Sběr dotazníků při přednášce

O ČIMA STUDENTŮ

dané oblasti či samotné neexistence zařízení na vysoké škole. Nejčastěji studenti nereagovali na výrok „Tito studentští zastupitelé reprezentují studenty dobře“, dále se jednalo o jejich (ne)zkušenost s pobytem na kolejích či stravou v menze, nebo prostě nemožnost využívat kolejí a menz na fakultě.

Všichni respondenti měli na konci dotazníku možnost slovně ohodnotit svou fakultu či univerzitu, její kladné a záporné stránky. Na otázku: „Je na Vaší škole něco pozitivního/negativního, co byste chtěli zdůraznit?“ reagovalo 4246 z nich, což je cca 30 % z celkového počtu respondentů. Nejčastěji se studenti ve svých slovních odpovědích vraceli k otázkám ze samotného dotazníku, chtěli svoje odpovědi ještě více zdůraznit nebo obhájit. Takto se tomu dělo velmi často konkrétně u případu kolejí a menz, cizích jazyků, otázce přístupu pedagogů apod. Slovní hodnocení považujeme za velmi důležitou součást šetření, neboť právě ono konkrétně popisuje situaci na VŠ. Objevují se úsměvné „hlášky“ (např. nedostatek dívek na fakultě), ale i závažná obvinění (např. obava o další existenci oboru). Rektorům jsme tyto informace předali v nijak neupravované podobě.

Studenti, kteří chtěli rovněž hodnotit svou vysokou školu, ale jejich přednášky nebyly v průběhu šetření navštíveny, měli možnost vyplnit dotazník na webových stránkách projektu www.na6.cz. Celkem této možnost využilo 2 390 studentů. Na přednáškách naši spolupracovníci vyzvali studenty, kteří již dotazník tímto způsobem vyplnili, aby dotazník znovu (v papírové podobě) nevyplňovali. Výsledky jsou v tomto případě značně odlišné, jelikož se jednalo o *samovýběr* respondentů. Ukázalo se, že dotazník vyplňovali

spíše nespokojenější studenti a že elektronická forma sběru není natolik reprezentativní, ale i tak poskytuje řadu zajímavých informací, např. výsledky slovního ohodnocení. Relevantní počet respondentů mělo pouze devět vysokých škol.

Závěr

Věříme, že výsledky projektu Na6 budou dále využívány. Dá se s nimi pracovat mnoha způsoby, jsme si jisti, že představitelé VŠ naleznou vhodný způsob právě pro svou Alma Mater. Stejně tak lze data používat pro potřeby MŠMT, ale i pro činnost Akreditační komise a dalších institucí. Jsme přesvědčeni, že realizovat tak časově a organizačně náročný projekt s takřka 30 spolupracovníky a téměř 15 000 respondenty z celé republiky mělo smysl, nejsme si však jisti, zda by bylo reálné opakovat celý projekt hned v dalším roce. Jistě se ale k tomuto šetření vrátíme! Jsme tedy velmi zvědaví, jaké změny ve výsledcích budou zaznamenány po realizaci dalšího ročníku Národního dotazníkového šetření studentů.

Kontakt:

Ing. Kateřina Vyhňáková
koordinátorka projektu Na6
Akademické Centrum Studentských Aktivit
Rybkova 332/1,
602 00 BRNO
www.acsa.vutbr.cz
vyhnakova@acsa.vutbr.cz
tel:+420 541 145 258
fax:+420 541 145 255

(Kateřina Vyhňáková)

